

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 an întreg 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dăru la casa cu 1 fl. mai mult pe an; — trimis cu poșta în lăuntrul monarhiei pe 1 an întreg 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinătate pe 1 an 10 fl. sau 22 franci, pe 6 luni 5 fl. sau 11 franci; — numărul singuratic se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politic, național-economic și literar.

Ori-ce inserate, se plătesc pe serie sau linie, cu litere merute garmondu, la primă publicare câte 7 cr., la adouă și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurul publicu.

Prenumeratiunile se pot face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile poștei statului, adresate de a dreptu la Redacțiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 33.

Sibiu, 22/4 Maiu 1878.

Anul I.

Patru legi de presă în monarhia.

Dupa apretiarile facute de noi asupra legii de presă în Nr. 17 alu „Observatoriulu” se escara ici-colea întrebări, că cumu se pôte, că pe langa aceeași lege unoru diarie se le fia permis neasemenatu mai multu decâtu altora.

Sciindu noi bine, că nu publiculu, ci numai scriitorii, publicistii, editorii, tipografii și litografii au a face cu legea de presă, nu ne miramu întru nimicu de întrebări că acestea; ne tînem înse de datoria a informa pe lectori despre starea lucrului cu atătu mai virtosu, că deca publiculu nu are a face imediatu cu legi de presă, lui trebuie se i pese foarte multu de libertatea pressei considerata din punctu de vedere alu libertății preste totu, alu civilizațiunii și alu desvoltării naționale, care nu se pôte ajunge fôră libertatea pressei.

În monarhia austro-ungară nu este numai una lege de presă, ci sunt patru. Una este legea de presă a Ungariei, sancționată în a. 1848; a doua este cea austriacă din a. 1852, ținută întru toată puterea sa pentru Transilvania; a treia e cea austriacă din 17 Dec. 1862 introdusă pe cale constituțională; a patra este cea modificată pentru Croația. Acela care voiesce se judece dreptu în cestiunea libertății de presă din această monarhia, nu are se si pregete, se facă unu studiu comparativ între acele patru legi, se le compare apoi și cu realitatea.

Legea de presă din Ungaria este în câteva parti ale ei foarte aspră; dară experiența de toate dilele ne învetia, că scriitorii și publicistii ungureni toama în acele parti nu o mai respecta întru nimicu; ei scriu așa, că și cumu în Ungaria nu ar mai existe nici o lege de presă, că și cumu în acestu respectu s'ar afla în revoluțiune permanentă și aru dice: Noi în 15 Martiu 1848 amu proclamat libertate absolută de presă, fôră cenzura prealabilă, dară și fôră nici-o lege restrîngătoare; legea de presă din 1847/8 este plasmuită de către aristocrați pe placulu lor; dară noi nu voim se scim de ea etc. Si întru adevăru, că publicistii ungurești au trecut de multu la ordinea dilei preste acea lege, înse și preste ori-care lege de bună cuviință și de oameni bine educați. Loru le este permis totu ce nu se vede nici chiaru în Anglia, fôră că vreun procuror se cutedie macaru a i lua de urechia. Popora și națiuni întregi, clase respectabile din societatea omenească, cumu cleruri, aristocrația, corpu militariu de oficiari, suverani mari și mici, chiaru corpurile legislative sunt obiectele diurne a le insultei și blasfemiei publicistilor ungureni. Abia după dau cu noroiu dreptu în tron, li se face câte unu procesu de presă, de si fôră nici-unu rezultat (Blastemati'a dela Casovi'a în Septembrie; Verhovay, Hermann etc.). Scurtu, în Ungaria deca vei căuta bine, de facto nu există nici-o lege de presă. Asia dară există libertate absolută? Nici așa, ci precumu observaseram și la alta ocaziune, există desfreu, libertăți, că nicăiri în lume; căci de es. desfreulu diarielor opozițiunii din București rivalisăda în desiertu cu cele din Ungaria, cându se șie bine, că din norocire limbă noastră în comparațiune cu cea magiara e multu mai saracă de injurături, și comparată cu cea nemțescă e saracă de mascări. Din sute de exemple mai próspe se reproducem și noi câteva termeni relevați și de diaria serioasă că „Presse” din Viena, cu scopu de a le prezenta Europei că specimine. În diariulu magiaru „Egyetértés” și în celu nemțescu „Westungarische Gränzböten”, ambe organe a le partidei Kossuthiane, membrii majorității parlamentare din B.-Pesta sunt numiți „Lumpenhunde”, (porci-de cană), pe carii astăzi îi cumpără Bismarck, mănă Gorceacow, „feige Canaillen”, (poltroni miserabili), „Hohl- und Dummköpfe” (capete seci, boi incălțiați), „notorisches Schwindler” (insielatori inferați), carii au traitu în toată viața lor numai din insielătorii etc.

Asia potu se scria în Ungaria. Veniți înse, de publicați mascări de acestea în Transilvania, că se ve pomeniți cu procesu de presă, în care

se va cere închisore dela 1 până la 5 ani asupra voastră. Adeca ce e dreptu, s'ar face și în Transilvania excepțiuni, deca ai scrie de es. în Clusiu, în Murasieni, în St. Georgiu, unde este permis de es. a înfrunta pe monarhu (M. Polgár), a numi pe imperatulul Rusiei banditu și rapitoriu, pe națiunea romanăscă întreaga, adunare de conspiratori și tradatori s. a. s. a.

Legea austriacă de presă din 1862 este în multe puncte mai liberală decâtu cea din 1852, ceea ce se pôte cunoște și din insultele reciproce pe care si-le arunca în fața diarielor din Viena, Pragă, B.-Pestă etc., în cătu uneori ministeriulu respectivu nu i mai remane alta cale, decâtu a opri pe unele, celu ungurescu din cele austriace, acelu din Viena pe altele din Ungaria și Croația. Se nu se uite, că în legea austriacă este prevădută și așa numită procedura obiectivă; cându adeca vreo publicațiune se afla a fi contra legii, aceea se confiscă puru și simplu, fôră a persecuta și pe auctori. Cu această se facă adesea daune mari editorilor; se afla înse destui oameni, caroru nu le pasa multu de 1 sau 2 mii pierdute, prin urmăre tipărescu ce le place.

Cumu este tractată presa noastră, veduam atătu din procesele intentate, cătu și din analizarea §§-loru 300—302 ai codiculu penale, era în decursulu lunii Maiu vomu cunoște din alte două procese de presă ele „Gazetei Trans.”

Acăsta anomalie ne mai audita în lumea civilizată, această diversitate a legilor de presă într-o monarhia comună, cu mii de interese comune, nu mai pôte duce multu; ea este nefrască din toate punctele de vedere și compromitetoria în ochii Europei civilizate. Anomalia se pôte delatura mai simplu și mai usioru prin desființarea ori-carei legi de presă, precumu s'a făcutu în alte staturi luminate și supunerea delictelor de presă la aceleasi legi penale, caroru sunt supuse și delictele comise prin graiulu viu, cu care ocaziune ar fi a se introduce și institutiunea de Jury preste totu.

Transilvania.

Sibiu, 3 Maiu. Membrii sinodulu archidieceșanu gr. or. care se deschide poimane în duminică Tomei, s'au adunatu mai totu. Comisiunea emisă din sesiunea a. tr. spre a lua în discuțiune prealabili câteva cestiuni mai grave, lucra de patru zile cu toată diligența.

Mane este solemnitatea cununiei domnului dr. în drepturi Ioanu Mihalyi de Apsi'a, procuroru (fiscalu) în comitatulu Marmatiei, unulu din domnii și renumiții fii ai repausatulu septemviru la in. curte r. u. Gabr. Mihalyi și alu domnei Iuli'a n. de Manu, cu domnișoară Paulina fiica ilustrulu domnu consiliariu gubern. în pens. Paulu Dunca de Sieulu-micu. Indestulare și fericire se insociescă pe nou casătorii în calea vieții lor.

1 Maiu st. n. a fostu asta-data că prin excepțiune una din dilele cele mai frumoase, și care urmăra, sunt mai multu senine decâtu nuorose.

(Sergentu din Romani'a arestatu). A două di de pasci, adeca în 17/29 Aprilie s'ar se vedu aici una scenă foarte neplăcută. Unu sergentu dela regimentulu 2 de Dorobanti din subprefectura Caneni, arestatu de către gendarmii ungurești din colo de Turnu-roșu la Riu-Vadului, fu adus aici ferecatu în lantiu, escortatu de 1 gendarmu și 3 soldați de linie, apoi aruncatu în prisoarea dela tribunalulu reg. locale. Cercetarea curge asupra nenorocitulu ostasiu în toată regula; în aceea din toate câte audim se pare, că modul arestării lui a fostu neregulat. Se dice, că acelu sergentu comandandu într-una de zile patrula de munte la fruntarie, ar fi datu preste unii pastori de pre la Resinari și de airea, pe carii au voitu se i oprescă și visitedie conformu legii și instrucțiunilor; dară unulu din ei o tuli la fuga fôră a respecta strigarea că se stea. Atunci unulu din soldați ilu înpuscă în pitioru, apoi ilu duseră la o casa, dară omulu sangerase tare, în cătu a și muritu. Oameni

dela Caneni, carii venira la Tergulu Sibiului spunu așa, că puscatură s'a întemplat pe teritoriulu Romaniei, nu pe alu Transilvaniei; era pe sergentulu romanescu l'au invitat gendarmii ungurești în 29 la petrecere, după datin'a ce se observa pe la fruntarie; densulu a venit fôră se i tréca prin minte, că camaradii în locu de a lu tractă cu omenia, ilu voru lega și aresta. De altmumentrea capitanulu companiei la care este sergentulu, se afla de eri în Sibiu. Într'aceea s'a scrisu și la Consulatu în București. Se pare înse că această cauză considerată că cestiune internațională va da ocaziune la note diplomatice cu atătu mai virtosu, că de cându cu expirarea tractatulu de cartellu mai sunt și alte cestiuni foarte serioase de reglat.

Dupa o alta versiune, între pastorii ardeleni și soldații romani se escase din cauză unoru oi certa, care degeneră în bataia, cu care ocaziune unu pastoriu (pecurariu, ciobanu) trase cu unu pistolu asupra unu soldatu, apoi o tuli la fuga. În acelu momentu unu soldatu trase și elu asupra celuia cu puscă și ilu nimeri în pitioru. Casulu acesta se întemplase în anul trecut. Investigarea la tribunalele Romaniei s'a făcutu de multu, era sergentulu acesta fu absolvitu de către tribunalulu competent din cauză, că nici-unu martoru nu a potutu depune asupra i, că se pôte fi condamnatu la vreo pedepsă.

— Denumire, respective translocare oficiale. Precumu suntem informati și aflam în foi'a oficială „Budapesti Közlöny”, dlu Alesandru Petroviciu controloru dela perceptoratu reg. ung. de contribuțiune din Aiudu în gremiulu Direcțiunii finantiale de Sibiu, la propri'a s'a cerere și în asemenea calitate — este translocatu de către Direcțiunea finantială a Temisiunii la perceptoratu reg. ung. de contribuțiune din Versietiu. — Numerulu celu micu alu inteligienței romane din acelu mare și mai numai de germani și serbi impolulatu orasiu, și prin această acuisitiune se sporesce în interesulu poporulu nostru atătu de compactu locuitoriu din impregiurimea Versietulu.

(C—s.) Sibiu, 18/30 Aprilie 1878. Într'unulu din articlii publicați în această materie amu accentuat, cumu organele regimulu nostru de stat nu persecuta — fara mila și crutiare — invetiatorii, pentru că ei folosescu sau în șola, sau macaru numai în usulu lor privatu particulariu carti de acele romanesci, pe care inspectorii civili le credu, afla și dificultă că contrarie și inimiză întregității și ideii statulu magiaru și că pe atari le întredicu, respective elimină cu totulu atătu din șole cătu și din familii, amerintiandu și dictandu pedepse celor ce s'ar încumetă se le mai țina și folosescă.

Spre ilustrarea acestei persecuțiuni reproducem din diariulu magiaru „Alfold” ce apare în Aradu, Nr. 94, dela 24 Aprilie unu raportu despre tragerea înainte tribunalulu regescu de acolo a lor 4 invetiatori confessionali ai nostri, cari fusera luati în cercetare, pentru că au folositu cartea intitulată „Istori'a romanilor” edată de invetiatoriulu Ioanu Tuducescu din Lipov'a și că contraria statulu oprită déjà prin ministrulu reg. ung. de culte și instrucțiune publică. Despre decursulu acelei pertractări, éta cumu suna raportulu sus-amintitulu diariu:

„Din cauză cartilor oprite au statu înainte tribunalulu 4 invetiatori gr. or. și 6 preoti gr. or. figurandu cei dintai că inculpati, cei din urma că martori. Acusă în contră inculpatilor a insinuat o comitetulu administrativu pe basea aretării inspectorulu reg. de șole și a pretorelui cercualu.” — Obiectulu acusațiunii a fostu cartea intitulată „Istori'a Romanilor” de invetiatoriulu Ioanu Tuducescu din Lipov'a, pe carea invetiatorii Demetriu Rafil'a din Paulisiu, Georgiu Barabasiu din Magiaratu, Stefanu Fericeanu din Tirnova și Urosiu Achimasu din Cubini, în mână interdicere o au ținutu la sine, prin ce au devenitu culpabili de o

*) Szolgabiro = subprefectu.

fapta contraria statului. — Din investigatiune si la pertractarea finala s'a constatat, ca numitii inculpati acésta carte nu o au folosit'o cá carte scolastica, ci o au tînutu cá a loru propria.

Rafla de si la recomandarea consistoriului a impartitu 10 esemplarie din acésta carte inainte de interdicerea ministeriale, totusi cetindu intr'o fôia cá Tuducescu era trasu in cercetare pentru acésta carte, nu au folositu carti de acestea in scóle, au marturisiru preotii, dintre cari unii sunt directori, unii visitorii scóloru.

La pertractarea finala s'a constatat si imprejurarea, cumca confiscarea cartiloru s'a intemplatu in mai multe locuri, fara cá consistoriulu se fia avisatu pre invetiatorii respectivi despre interdicerea cartii din cestiune, si asia densii nici au sciutu ceva despre interdicerea acelei carti.

Camu caracteristica este inpregiurarea, cá invetiatorii nici despre interdicerea curentata prin pretorii cercuali insarcinati de cátra comitetulu administrativu municipale n'au sciutu nimicu, pre candu procurorulu regescu Parecz tocma pe acésta impregiurare si-a fundatu actiunea, in sensulu careia invetiatorii: Barabasiu, Fericeanu si Achimasu erau se se pedepsésca fia-care cu câte 15 fl. mulcta sau 3 dile inchisóre, ér invetiatoriulu Rafla cu 5 fl. mulcta séu o di inchisóre.

Tribunalulu dupa o consultare de 10 minute publicá sententi'a, in sensulu careia inculpati din lips'a probeloru se absolvara. Dar' procurorulu apela in contr'a acelei sententie, cu care inculpati se dechiarara multumiti.

Facia cu acésta persecutiune ori-ce comentariu este de prisosu; numai acea impregiurare totusi nu se póte lasá neatinsa, cá nu ne potemu esplica, cumu de auctoritatile nóstre bisericesci nu nisuescu a preveni la timpu acestea persecutiuni, ci lasa necurentata interdicerea cartiloru, asiá cá bietii invetiatori nefindu incunoscintiati si orientati, precumu se afirma in reportulu pertractarii finale a casului din cestiune — devinu trasi in cercetare, carea li causéza nu numai perdere de timpu, ci si spese, cari trebue se le supóte din amarit'a platisóra **).

Procesele, certele, bataile si chiaru omoruri din caus'a miediuneloru de hotara de a le comuneloru in patri'a nóstra sunt secularie. Intre anii 1560 si 1780 se luá chiaru si biserici prin versari de sange (Chusi, Alb'a, Aindu, Turd'a etc. si la multime de comune romanesci). Cele mai dese procese de hotara au caracteru totu-odata nationale, cá de es. a le comuneloru din scaunele Salisce si Talmaciu cu a Sibiiului, cá acesta cu districtulu Fagarasiului, cá comun'a Apold (Gross-pold) cu comun'a romanésca Rodu, cá comunele romanesci din Sc. Giurgiu-St. Nicora cu cele secuiesci, cá altele din districtulu Naseudu cu cele sasesci din districtulu Bistritiei. La acestea din urma se numera si casulu de facia coprinsu in suplic'a ce se publica aci, dupa ce se facu investigatiunea si se constataru faptele. Comun'a Dumitra (nemt. Mettersdorf) e sasesca, Rebrisióra e curatu romanésca. Mai departe se vorbésca faptele.

Onoratu Tribunalu regiu cá foru penale.

Marti in 23 l. c. camu pre la 8—9 ore inainte de amédi au venitu un'a multime, si anume cam la 400 individi din Dumitra mare inarmati cu pusi, lanci, furci de feru si securi, si esindu din otarulu comunei Dumitra, au trecut pre otarulu comunei Rebrisióra. Aci mai antaiu au ruptu si taiatu gardulu dela gradin'a lui Vasile a Senei din Rebrisor'a, dupa aceea au mersu la locul de aratu alu lui Davidu Mihalca si Vasile Doce, ambii din Rebrisióra, si sapá pre locul celui dintaiu. Dumitrenii s'au rapeditu asupra lor, densii inse au fugitu, si inca Vasile Doce fora palaria. Dumitrenii au taiatu in bucati palari'a aceleuia, au aprinsu colib'a lui Davidu Mihalca, care se aflá cam in midiulocu locului aceleuia, au taiatu mai departe nescari oltoani, ce se aflá saditi pre acelu locu propriu alu lui Davidu Mihalca.

De aci au trecut Dumitrenii in alta parte a

**) Noi din partea nóstra ne permitemu a observa alaturea cu dn. corespondente cu totulu altu-ceva: Cá pe teritoriulu Europei se mai afla, pe langa guberniulu rusescu inca si altulu, carele mai crede, cá prin compunerea de Syllabus politicu si de Cathalogus librorum prohibitoru se mai póte oprí pe locu, fia si numai una secunda, omnipotentile spiritu alu timpului, si cá s'ar mai potea impedece, fia si numai pe 24 de ore, desvoltarea nationale a popóraloru christiane, care 'si au dejá literatur'a si istori'a loru *).

Not'a Red.

*) Se erti de redactoru, dara astadi nici gubernulu rusescu nu mai crede in lucruri de acestea.

Not'a Corectorului.

otarului si anume, in partea asia numita pre „Valea marului“, unde mai antaiu au ajunsu la locul lui Iacobu Linu din Rebrisióra. Aci se aflá acesta dinpreuna cu fiulu seu George Linulu, si ará pamentulu lor propriu. Dumitrenii atátu pre Iacobu, cátu si pre George Linulu iau prinsu, iau batutu, si iau legatu. Pre candu s'au intemplatu acést'a, unu altu despartimentu de Dumitreni au prinsu totu pre otarulu comunei Rebrisióra, nu departe de locul lui Iacob Linulu pre Toaderu Linulu, care mergé cu plugulu si cu doi cai la locul seu in acea parte a otarului cá se si'lu are. Pre acesta mai antaiu l'au spartu pre din apoi cu bajonetulu intru unu pitioru, dupa aceea l'au batutu si l'au legatu, au prinsu dupa aceea si pre Grigore Craciunu din Vararea.

Dumitrenii au luat dupa acésta cucur'a si grap'a dela plugulu lui Toderu Linulu, acestea leau taiatu si farámatu tóte in bucati; i-au luat cu poterea palari'a si straiti'a de dupa capu.

Dupa acést'a au luat plugulu lui Iacobu Linulu cu doi junci si doi cai, precumu si plugulu lui Toaderu Linulu cu doi cai, apoi pre Iacobu Linulu, pre fetiorulu seu George Linulu, pre Toaderu Linulu si pre Grigore Craciunu, se intielege cá pre toti acestia legati, iau dusu in comun'a Dumitr'a mare si de aci la Bistritia, toti batuti si sangerati. — Vigillii comunali pre cari iau concreditu primariulu din Dumitra sei escorteze, aducundu'i in Bistritia sub escorta iau batutu si bolditu cu betiele, ma chiaru si in cetatea Bistritia in midiulocu utiliei. Pre drumu, in locul unde este una fontana cu apa, sub pretestu cá'i spala de sange, leau turnatu apa pre rane, dar' totu una-data simulandu-se cá'i spala, le lové ranele cu palm'a.

Pre Toaderu Linulu si pre Grigore Craciunu iau lasatu a casa, ér Iacobu si George Linulu se afla batuti si sdroboti in spitalu aci in Bistritia.

Dupa cátu amu aflatu dela Toaderu Linulu, intre multimea de Dumitreni s'au aflatu plaiasiulu numitu in comuna Dumitrea Miki alu lui Rosken, care au spartu cu bajonetulu pre Toaderu Linulu, apoi Miki Krainer ambii din Dumitrea; pre multi insi i va cunósce Iacobu Linulu.

Astfelu de fapte numai popórale selbatece potu se comita.

Nu esiste nece una indoiéla, cá Dumitrenii au comis prin acést'a criminea violentiei publice.

De óra-ce Iacobu si George Linulu se afla in spitalu bolnavi, asia cátu viéti'a le este in periclu, ne rogamu, cá cátu de ingraba se se asculte la protocolu despre faptu si se se cerceteze prin medici, se se introduca mai departe incusitiunea penale in contr'a Dumitreniloru si pentru fapt'a acésta barbara se se pedepsésca.

Daun'a o voru dá-o la protocolu respectivii individi cá daunati.

Ací adaugemu, cá Iacobu Crimu, Toaderu Chircu, Ilie Buta din Rebrisióra, apoi Grigore Granciu si Hila Gevürz din Naseudu ne-au descoperitu, cumcá trecundu densii marti demánéti'a pre la 5—6 ore prin comun'a Dumitra spre Bistritia la tergu, au vediutu pre Dumitreni multime mare esindu inarmati din comuna; ne-au descoperitu mai departe, cá in numeru cam de una compagnia era inarmati cu pusi; preste totu asiá au fostu de multi, incátu au trebuitu se sté pre locu cu carutiele, cá-ci n'au pututu strabate pre drumu printre ei; in urma neau descoperitu si aceea, cá chiaru atunci candu esiá multimea din comuna, la beserica se tragé clopotele intr'o dunga, va se dica, se alarmá comun'a intréga; de aci trebue se presupunemu, cá Dumitrenii au tînutu consiliu spre a comite acésta fapta.

Bistritia in 25 Aprilie 1878.

Stefanu Aculu m. p. Gavriilu Linulu m. p.
primariu. notariu.

Dela armat'a c. r.

Avancemente séu inaintari in ranguri la armata in anii de pace si normali se facu de cátra Maiestatea sa in anotimpuri anumite. In avancementulu din Maiu au fostu denumiti: 13 generali maresiali-locotenenti, intre carii doi magiari M. Simonyi si comitele Iul. Andrassy ministrulu (la militi'a teritoriale); unu romanu din Banatu Alesandru Guranu, directoru la institutulu militariu geograficu, éra ceilalti toti germani; 21 general-maiori, din carii 5 magiari; 38 coloneli, intre carii unu romanu transilvanu Iosifu Vellican la reg. 50; mai departe 35 locotenenti coloneli (vice coloneli), 65 maiori, 194 capitani de clasa I, 208 de cl. II.; 207 primi locotenenti; 439 locotenenti; 2 primi locotenenti si 38 locotenenti in reserva. S'au mai facutu si la marina pucine inaintari. Preste totu

vorbindu, acestea avancemente sunt considerate ca normali, adeca pucine facia cu epoc'a turburata in care se afla lumea européna.

Diariile magiare cauta dupa nume magiare intre sutele de germane si in parte slave; dara unde nu prea servescu magiari, nu poti nici afla multi din ei. In armat'a comuna de linia sunt fórte pucini oficiari de nationalitate magiara. Ar fi se cautamu si noi in grosulu siematismu militariu de vreo 16 pana in 20 de mii de nume dupa cele romanesci; dara ce folosu, candu multe sunt asia de schimosite prin diversele orthographii, in cátu nu le mai cunosci; apoi si in acésta sfera de activitate onorifica starea nóstra presenta este numai consecenti'a naturale a dorerosului nostru trecut. De pucini ani incóce multe familii romanesci fruntasie ceru si castiga, cá fiii lor se fia primiti pe la scólele militare de a le armatei si facu fórte bine; fia cá se'i imitedie si alte familii cu miile.

In avancementulu actualu din Maiu ni se pare cá amu aflatu si nume cunoscute prea bine la romani: Albertu Draganu inaintatu de capitanu cl. I la reg. 51 ped. De capitani cl. II. Nicolae Popa la reg. 63. Georgie Avramu la 31. Emiliu Nestoru la 31. De primi locotenenti Nicolae Torbica la 62. Davidu Pandrea la 2. Locotenenti: Vas. Rusu la 43. Sim. Draganu la 63. Nicolae Chinteanu la 51. Georgie Gavrilutiu la 63. Iacobu Popu la 50.

In cestiunea orientale

de trei dile incóce nu avemu alta scire positiva, decátu cá imperatulu Alesandru II luá dela frate-seu Nicolae comand'a suprema si o dete renumitului generatu Tottleben. Din partea Angliei se mai scie atáta, cá prepara o flotta de 20 corabii cu scopu de a o tramite in marea baltica contra Rusiei. Incolo totulu este, cá si mai inainte, confusiune, secrete diplomatice, lipsa totala de securitate in afaceri.

Romani'a.

Dela Bucuresci ne vení una corespondentia din 17/29 Aprile, alu carei coprinsu nu prea este calificatu a'lu pune la feréstra. Se inputa intre altele la tóte trei diariile politice romanesci din Transilvani'a, cá-ci trecu ele cu vederea legionulu de fictiuni si neadeveruri cáte se publica neincetatu despre Romani'a si romani mai alesu in diariile magiare si magiaróne. Unu altu corespondente germanu constata in „Herm. Ztg.“ Nr. 102, cá in adeveru corespondentii straini din Romani'a si-au facutu midiulocu de speculatiune (Geschäft) din propagarea minciuniloru cornurate, adaoge inse, cá la acea blastematia sunt si romanii de vina, cá-ci spunu strainiloru tóte nimicurile, pe care apoi corespondentii le punu sub microscopu si facu din tientari armasari. Ceea ce revólta mai multu pe amicul nostru este, candu dicu diariile magiare, cá Ghica, Sturdza, Brateanu aru fi mersu la Vien'a si B.-Pesta spre a cersí mai virtosu ajutoriulu unguiloru contra muscaliloru. Las' cá dn. Brateanu, de si inviatu, nu a voitu inadinsu nici se tréca pe la B.-Pesta, ci a incongiuratu prin Galiti'a, dara apoi din tóta acea naratiune unguirésca nici-o litera nu este adeverata, si éca pentru-ce nu. Cabinetulu din Bucuresci sciá bine, multu mai inainte de a'si porni pe barbatii sei la drumu, cá cei trei imperati (prin urmare si cabinetulu din Vien'a) se invoisera inca din anulu 1876 la convenirea lor in Reichstadt, cá cu ocaziunea revisiunei tractatului de Parisu dela 1856 Basarabi'a se tréca éراس la Rusi'a, prin urmare din acésta cauza ce era se mai caute cei trei romani in Vien'a? Totu asia era cunoscutu la Bucuresci dela locuri authenticé, cá in Vien'a nu se afla nici-unu germanu si nici-unu slavu din regiunile inalte, care se fia aplecatu a se bate cu Rusi'a spre a face pe placulu unguiloru, prin urmare nici de ajutoriu ce ar fi se dea ei romaniloru nu póte fi nici-o vorba. Apoi dara ce au cautatu romanii in Vien'a? Nimicu; ci ei au mersu estimpu cá si in anulu trecut, cá din respectu cuvenitu poteriloru garante, se mai intrebe odata, déca ele tîneu ceva la neutralitatea Romaniei, déca voiescu séu nu, libertatea Dunarei si a guriloru ei, si mai de aprópe, déca le convine tractatulu de pace dela St. Stefano, si anume cá trupele rusesci se tréca in doi ani totu prin Romani'a. Dela responsurile poteriloru garante avea se depinda ulteriór'a portare a cabinetului din Bucuresci. Singuru Angli'a dete respunsu respicatu, care cutremurá pe tóta lumea. Itali'a isi manifestá cele mai calduróse simpathii pentru Romani'a. Vecinii facura curatu cá si in anulu trecut: Ne pare reu, regretamu, dara ve recomandamu moderatiune facia cu Rusi'a,

căci éca asia, noue nu ne dà man'a . . . Acésta portare cu totulu corecta a romaniloru fu absolutu necesaria, că se ésa asia precumu a esitu. De aci incolo ei sciura ce au se mai faca si innoira cu Rusi'a conventiunea die 4/16 Aprile 1877. Rusii vinu si trecu, dara si platescu conformu acelei conventiuni. Armat'a romana se trase din calea lor cu pusic'a la braci. Acumu inse vinu agentii cabinetului Britaniei, că se inbiie si pe romani cu subventiune de câteva milioane libre, cumu au inbiatu pe austriaci, spre a'i indupleca se'si arunce viét'i'a in sianti pentru interesele comerciali ale lui John Bull*). Rusii sci de lucrulu acesta, si de atunci isi discordara tare trufasiile pretensiuni. Restulu se vede din cerculariulu de deunadi alu dlui Brateanu. Opositiunea din Bucuresci o bagă si ea pe maneca. Este adeca prea adevratu, că in cea din urma siedintia secreta ministrulu Cogalniceanu atacatu cu violentia, de si omu trecut de ani 60, dara fórte energiosu, dandu cu pumnulu in mésa a respunsu: Domniloru, se aveti curagiulu a mi le dice tóte acestea in siedintia publica, si se'mi dati votu de blamu; atunci apoi eu inca ve voi spune intregulu adevéru totu in siedintia publica! Nimeni nu a cutediatu; căci se sciau „cu musc'a pe caciula“. Urmarea fu, că in alta di camer'a dete ministeriulu unu nou votu stralucitu de in-credere.

Franci'a.

✓ Parisu. In 1 Maiu s'a deschisu espositiunea universale cu solemnitate precumu o sciú esecuta numai francesii, si in presentia reprezentantiloru lunei intregi in numeru de miriadé. Chiaru germanii, naturalii si secularii adversari ai francesiloru, n'au incatrau, si recunoscú superioritatea spiritului francescu mai in tóte sferele activitatiei omenesci, éra celelalte popóra proclama pe natiunea francesca de regin'a civilisatiunei. Tóti căti au apucatu sa vedea espositiunea de acumu, telegrafara in tóte partile lunei, că ea intrecede pe tóte cele siese universali deschise dela 1852 incóce in diverse capitale; ea inse intrecede departe si pe cea din Parisu dela 1867 si spre a invédra diferentia, producu si câteva cifre. Asia in anulu 1867 teritoriulu ocupatu de palaturile espositiunei éra de 146 mii metri patrati, éra espositori din tóta lumea 27 mii. Din contra in anulu 1878 edificiele espositiunei coprindeu spatiu pe 400 mii de metrii, afara de piatiele libere, éra espositori din tóta lumea sunt preste 32 de mii. Germaniei ii casiuase că se nu concurga la espositiunea din Parisu; dara apoi tocma in lunile din urma veni artistiloru germani camu preste nasu a fugi de acelea escelente jocuri olimpice, numite in secolulu nostru espositiuni, si asia se presentara cu artefactele lor.

✓ Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

Sâncelu, 20 Aprile 1878. Prea Stimat Domnule Redactoru! Poporulu din acest'a comuna curatu romana — de o potu numi asiá, fiindu-că avem si doi magiari si 5—6 evrei, — precum se vede din copi'a contractului de mai in diosu, inca pre la finea lunei lui Ianuariu din anulu curente, se a legatu intre sine, că pre venitoriu se nu mai bea beuturi dela evrei si de a le evreiloru.

Ei, bine, veti dice, nu este in interesulu si prosperarea natiunei, că poporulu se nu bea aici, ci se bea colo, dara că cu ajutoriulu conducatoriloru sei se se avente odata la acelu gradu de cultura, in care se cunoşca perfectu urmarile stricatióse a le spurcatei beuturi mai alesu de vinarsu, si estu-modu se se abtiena dela ea cu totulu. Eu inse, care traiescu in contactu nemidulocitu si neintreruptu cu poporulu, am momente grave, că se mi para bine si se me multiamescu si cu atáta. Nu e tempulu se espunu tóte acelea momente, fia de ajunsu a aminte numai atáta, că cu ajutoriulu acestei mesure crucerii ce se vérsa din pungile romaniloru si sbóra in ale evreiloru, si inca in proportiune cu multu mai mare de cătu pentru óresi-care altu articlu de nutrementu séu imbracamente, se intorcu indereptu érasu in pungile romaniloru din care au esitu. Totu odata multi romani de ai nostrii, cari pana acuma erau dedati singuru si eschisivu numai cu economia de campu, — carea in marele principatu alu Transilvaniei de cativa ani incóce nu prea remunerédia fatigieile agromomului, — se introducu in spiritulu de speculatiune, precumu déjà au si inceputu; si in fine proprietarii, carora preste totu le a trecut óresi-cumu in sange a'si esarendá regaliale cu preferintia evreiloru, aflandu despre lucru se voru simti indemnati, că se isi dea regaliale in folosintia romaniloru, si acestia se voru pune umeru la umeru, că se plinésca esactu conditiunile de arenda a le regalialoru, ce preste totu folosite cu prudentia si zelu, aducu venituri frumóse.

Ve rogu Prea Stimat Domnule Redactoru! decumva veti fi de acordu cu mine, ca mesur'a acésta, — ce se urmédia cu acuratetia din partea celoru legati si obligati, — este avantagiosa pentru ameliorarea starei materiali a poporului, se binevoiti copiei de contractu ce urmédia mai la vale a i deschide unu locu in colo-

nele pretiutului „Observatoriului“ ce redigeti, pentru-că se sierbesca de exemplu si altoru comune, ce se voru mai fi aflandu in asemenea reporturi, că comun'a nóstra Sâncelu; éra de nu, se o puneti la o parte, ca se dórma somnulu, ce ilu dormu alte multe chartie mai pretiósse, carora nu le a sositu inca tempulu, că se póta vedea lumin'a dilei.

(Copia).

Contractu.

Care s'a inchiatiu in dio'a de adi intre noi subscrisii locuitori din comun'a Sâncelu, intru celea ce urmédia:

Fiindu-că amu bagatu de séma, cumcà in comun'a nóstra de mai multi ani si mai alesu dela 1848 incóce seau vendutu beuturi de vinu si in deosebii de vinarsu fórte rele, din care scimu anume cumcà se a stinsu viét'i'a cătoru-va capi de familia;

Fiindu-că acestea beuturi in tempulu mai de aprópe au inceputu a se vinde totu mai rele si stricatióse asia, cătu unii dintre locuitorii nostrii in verst'a barbatiei lor au cadiutu prad'a mórtiei silnice a vinarsului, indata in orele in care au iucetatu de a mai bea, éra familiile li se-au ruinatu, si mosiile le-au trecut in manile jidoviloru;

Fiindu-că estu-feliu de beuturi de vinarsu totu-de-un'a se-au vendutu din partea jidoviloru in casele si in cárciunile lor, ce in nmneru de 5—6 sunt asiediatu pre langa drumulu tiei prin midiulocu si de a lungulu satulu nostru;

Fiindu-că amu facutu si acea patiania, că jidovii nostrii chiaru si in anulu trecut au sciutu se faca din doue ferii de spirit de celu cu 34 graduri, totu 7 ferii de vinarsu, care fóra de materii intaritorie nice dupa una regula nu se aru fi potutu bea, fóra de a nu se fi simtitu chiaru ap'a góla intru insulu, si totusi estfeliu de vinarsu, care probatu prin antisti'a comunala au avutu numai 10 graduri, se-a vendutu si beutu preste totu anulu;

Fiindu-că jidovii acestia ori dupa câte dogene nu se contenescu de a vinde vinarsu in serbatorile si dominecile nóstre chiaru si sub tempulu santei liturgii, prin care pre multi i aduna la sine, i impedecca dela santele rogatiuni si i nutrescu in nemoralitate;

Fiindu-că jidovii prin manierele lor atragu la sine pe o multime de teneri, carora le dau beutura in credintia*) pana la 4—5 floreni, carea o platescu apoi totu prin furturi séu dela parentii lor, séu dela alti streini, si asia se dedau le escése si la furturi, pierdiendu'si ori-ce sentimentu de moralitate;

Fiindu-că jidovii dupa datinele lor jidovesce nu inpartiesescu nici-unu lucru cu noi crestinii, nu manca, nu beu din mancarile si beuturile nóstre, de unde pre-punemu că sunt anume legati intre sine că se nu'si faca nici unu amestecu cu noi crestinii**).

Din acestea patianii si socotintie, pentru incungu-rarea reului pe venitoriu, din voi'a nóstra libera si indemnulu propriu amu inchiatiu intre noi contractulu acesta, prin care ne legamu, ne obligamu, obligandu si pre familiile nóstre, cumcà:

1. De adi inainte beuturi de vinu, vinarsu, rosolia, sau si alte spirituose dela jidovi si de a le jidoviloru, in casele lor ori in alte case séu cárciune de a le lor, ori tocmite de densii, nu vomu mai bea.

2. Pentru punerea in lucrare, implinirea si urmarea acestui contractu, prin invoire unanima amu infintiatu unu comitetu de 4 membrii, in persónele Barbatiloru nostrii de incedere: Dionidu Trutia, Tóderu Barbatu, Jenie Grama si Vasiliu Ratiu, carora le credemu priveghierea pentru implinirea obligamentului nostru din punctulu dintai, si le damu dreptulu, că indata ce voru afla, cumca óre-careva dintre noi a calcatu acestu obligamentu, si adeca se a aflatu bendu beutura de a le jidoviloru ori-unde in laintrulu séu in otarulu comunei nóstre Sâncelu, numai de cătu se ilu pedepsesca, antaia-ora cu 50 cruceri, a 2-ora cu 1 fl., a treia-ora cu 2 fl., a 4-ora cu 4 fl. si mai de parte totu cu câte 4 fl., déca se va afla calcandu'si obligamentulu.

3. Ne lapadamu de dreptulu de a putea recurge in contra pedepselor esecutande si esecutate din partea comitetului descrisu in punctulu alu 2-lea, atátu la deregatori'a nóstra comunale, cătu si alte deregatorii mai inalte politice séu judecirie din tiara nóstra.

4. Ne obligamu ca banii ce se aru scóte si se voru scóte ca pedepse pentru calcarea obligamentului nostru din punctulu dintai, cu cointelegerea comitetului de priveghiare susu numitu, i vomu intrebuintia pentru cumperarea cartiloru de lipsa pe sém'a prunciloru de scola, si pentru inavutirea bibliotecei scolei nóstre confessionali grec. cath. din locu.

5. Noi susu numitii si subscrisii membrii ai comitetului de priveghiere, ne obligamu a urmă cu scum-petate obligamentulu datu noue in punctulu alu 2-lea, si ne invoimu, că déca amu fi aflati că ne-am lenevit datori'a, si amu fi lasatu ne pedepsitu pe cutare calcatu alu obligamentulu din punctulu dintai, acelea pedepse se se esequedie de pre noi si din averea nóstra.

Spre documentare si intarire, amu subscrisu acestu contractu cu subscrisiile nóstre proprie si cu apesarea degetului pe semnulu crucei pusu dinaintea numeloru nóstre. — Sâncelu 28 Ianuariu 1878.

Urmédia subscrisiile a 250 locuitori romani, de relegiunea greco-catholica din comun'a Sâncelu.

✓ Nasedu, 24 Aprile 1878. Domnule Redactoru! Mare dreptate ai avutu, dle redactoru, candu in „Transilvania“ anulu 1877, Nr. 8 publicandu o poesia a repausatului primu-tenente Georgiu Popu, Te-ai esprimat: „că simtimu adese profunda dorere sufletésca, de câte-

*) Pe creditu.

**) N'au se fia legati anume; sunt prea legati prin insasi legea mosaica, care clastica strictu, animalele curate si necurate, apoi prin absurditati din Talmud, prin traditiuni milenarie etc. etc.

Not'a Red.

ori cugetamu, ce pucinu se conserva la noi memori'a ostasiloru nostri, cari si-au sacrificatu viét'i'a pre campulu de onóre. Ce vei dice inse audindu, că atari ostasi nu numai s'au facutu demni de a le fi conservata memori'a la posteritate pentru faptele eroice pre campulu de lupta pentru tronu si patria, ci ei prin crearea de fundatiuni si conferirea de ajutoirie spre scopuri de cultura totu odata ni lucescu si cá adevirati nationalisti si cá demne modele de imitatu. Si de ce dorere sufletésca nu vei fi cuprinsu intielegundu, că fundatiunile si ajutoiriele destinate spre scopurile amentite nu aducu fructele destinatiunei lor, din caus'a indiferentismului unor omeni, carora repausatii le-au incredintatu ducerea la indeplinire a dispusetiuniloru loru binefacatorie!

Scopulu acestoru linii este de o aretá starea legatelor dela doi oficeri repausati si anume: Georgiu Popu si Petru Puiu.

I. Georgiu Popu cadiutu in lupta eroica la Custozza in anulu 1866 a lasatu pre langa unu numeru insemnatu de carti pre sém'a bibliotecei gimnasiale din locu, inca doue legate in bani in suma de 100 fl. si 200 fl. cu destinatiune, că din interesele capitaluluu primu se se premieze in totu anulu acelu scolariu dela scol'a din Lesiu, loculu nascerei sale, carele va merge la scol'a triviale din Sangeorgiu, seau la cea normale din Naseudu, ér interesele dupa capitalulu de 200 fl. se se impartia cá ajutoriu la acei scolari din Lesiu, cari voru frecuenta scol'a normale spre a trece apoi in gimnasiu. Asiá crediu eroiculu soldatu a indemná la frecuentarea scolei!

Dar' lucru dorerosu, este anulu alu 12-lea dela mortea nobilului testatoriu, si barbatii incredintati cu executarea dispusetiuniloru testamentarie dd. J. M. si Dr. J. M. inca neci pana astadi nu se aflara indemnati in consciintia lor de a implini ultim'a vointia a piului repausatu. Senatul scolastecu distr., sub a carui supra-veghiare sunt puse fundatiunile scolastice, i-a provocatu de repetite-ori, că se satisfaca inşarcinarii luate asupra-le, că aceste fundatiuni, cari spre cea mai mare dorere se afla in mani straine — depusi adeca la perceptoratulu municipal, — se vina in administrarea organului competent conformu vointiei repausatului; dar' indesiertu a fostu ori-si-ce provocare, căci acei doi barbati nu invrednicira pre senatul scolasticu neci baremu de respunsu. Ar' fi tempulu supremu, că acesti ómeni fóra ánima se se destepse din nepasarea culpabila si se aduca linisce unui sufletu piu, intristatu inse si indignatu de atát'a despretiu.

II. Petru Puiu mortu in anulu 1873 lasá sum'a de 130 fl. v. a., resp. dupa subtragerea unor' spese 125 fl. 50 cr. si anume: 50 fl. destinati pentru bibliotecei gimnasiale; ér 80 fl. pentru premiarea a 16 scolari eminenti dela gimnasiulu din locu, care suma o primi si o pastrá la sine directorulu Dr. J. Lazaru (v. program'a gimn. an. 1873 p. 40).

Morindu Dr. Lazaru in Augustu 1873 mórté repentina si neaflandu-se urme despre óre-care dispusetiune cu acésta suma, precumu si neluandu-se inventariu despre cele remase de elu indata dupa mórté, sum'a de 125 fl. 50 cr., precumu si o alta suma de preste 98 fl. (adunati dela scolarii gimnasiali pre sém'a societatiei de lectura a acestora) a trebuitu se remana in cas'a parentiloru sei, la cari a locuitu, si acést'a cu atátu mai vertosu trebe se se credia, fiindu-că repausatulu Lazaru a fostu unu barbatu fórte solidu si conscientiosu, si asia este eschisa ori-si-ce presupunere, că dóra i-ar' fi potutu altu-cumu intrebuintia.

E tristu si dorerosu inse, că cu tóte acestea parentele repausatului si consangeni de aprópe, toti inteligenti si cu stare materiale fórte buna, nu voru, de si fura consultati, a reitörce gimnasiuluu sumele de 125 fl. 50 cr. + 98 fl. 29 cr. v. a. remase la dinsi; ci nepasarea si egoismulu i predominesce intru atát'a, încátu sunt mai parati a lasá se se maculéze memori'a unui membru distinsu alu familie si a unui barbatu de unu caracteru firmu si intregu.

Atari impregiurari dorerosé nu potu se aiba decâtu urmari triste, fiindu-că ánimi generósse voru fi instrainate de a contribui in unu modu seau altulu la usurarea sórtei tenerimei nóstre studiósse, carea in tempulu studiiloru intempina multe greutati; căci se voru teme, că nu cumu-va si denariulu loru se-si gresiesca destinatiunea. Reulu se póte indreptá, depinde de la cei obligati moralicesce; de cumu-va acestia sunt barbati leali si onesti, voru crede, că in urma e tempulu că se cugete seriosu la implinirea obligamentelor lor. Acésta asteptamu, acést'a pretindemu.

Diverse.

(Unu veteranu din armat'a) lui Carolu XII puse pe fiulu seu se i cetesca din biblia. Candu acela ceti despre victori'a lui Samson asupra Filisteniloru, betranulu dise: „Baiete, inchide cartea, că si eu sciú ce póte face unu soldatu bravu“.

(Unu desertoru) a fostu condamnatu la mórté prin stréngu. Candu gidele trase scar'a de subtu picioarele soldatului, stréngulu se rupse si delincentulu cade la pamentu. „Un'a cá acést'a n'amu patitu de candu sunt!“ bombani gidele. „Nici eu!“ dise soldatulu mantuitu.

(Unu gendarmu calare), care inse era reu calaretiu, escorta pe unu vagabundu, ale carui mani erau legate pe pieptu. Doui studenti se intalnira cu ei si unulu dise celuialtu: „Uita-te me, cum se róga de frumost acesta, ca acela se nu cadia de pe calu!“

(Unu respunsu nemeritu). Dupa reitörcearea lui Cortey din America, regele l'a primitu fórte rece. Intr'una din dile Cortey apare fóra de veste inaintea monarchului seu. „Cine esti dta?“ intreba regele surprinsu. „Barbatulu acela,“ fu respunsulu, „care iti au castigatu mai multe provincii de câte citadele ai ereditatu dela stramosii d-tale“.

(Unu baiatu care frecuentá scol'a fórte ne-regulatu, la esamenu au primitu intrebaria se spuie câte tempuri sunt? „Trei!“ respunse elu, si adeca: „buna demáneti'a, buna diu'a si buna sér'a“.

*) Se intielege poporulu Angliei.

Poporul romanu in oglind'a poeziei sale.

De dr. A. P. Alessi.

(Fine.)

XV.

Si acumu, fia-mi permis unu minutu, a me ocupá de analisea politiceí in poesi'a romana. Multi sustienu, cá poporul nu are a se amestecá in politica; si nu fóra cuventu; cá-ci tieseturele si combinatiunile politice si diplomatice, care pretindu unu studiu lungu, adencu, si una experientia mare, nu sunt pentru omulu de ánimu si de o viétia idilica. Si déca amintescu de politic'a tieranului nostru, nu intielegu politic'a moderna, adeca: rafinariele, machiavelismulu si adese-ori siarlataneriele, ce se tiesu prin regiuni inalte, diplomatice, i intielegu acea politica — déca este permis a-o numí asia — ce trebuesce se o aiba ori-ce omu iubitoriu de patria si de ai sei, si ori-ce omu cultivatoriu de aspiratiuni nobili pentru viitoriu; intielegu politic'a, la care este inpinsu ori-cine de instinctulu conservarei individualitatiei nationale.

Plugariulu romanu vediendu-se persecutatu de sórte si redusu la grelele suferintie ale sclaviei, vediendu-se mai departe insielatu de acei ce densulu i primí cu indatinat'a-i ospitalitate si amicia, se vediu fortiatu de a se ingriji de sortea sa. Si nemicu nu-lu superá mai tare, decâtu perfidi'a óspetiloru sei, cari i-au recom-pensatu fratiésc'a ospitalitate prin luarea mosiei si a colibei, si prin injugarea la carulu sclaviei. Diece seclii s'au incercatu Romanulu se se inpace cu dusmanii sei si se traiéscu cu densii in armonia, in amicia si fratie-tate, inse totu-deauna a fostu friptu si arsu cumplitu. Elu ne marturisesce acésta incercare prin o frumósá alegoria:

Frundia verde Odoleanu
M'am' muncitu munca d'unu anu
Se facu din pelinu zaharu,
Mie prietenu din dusimanu;
Dar pelinu-i totu amaru
Si dusimanulu totu dusimanu.¹⁾

Si dupa o experientia de atáti-a secolu, ne spune cá elu atunci se va imprietini cu dusimanulu, numai atunci:

Va fi din dusimanu frate
Candu va dá din petra lapte²⁾

apoi superatu, indignatu de atáta perfidia continua:

De-asi traí macaru unu anu
Se punu man'a pre dusimanu,
Pre dusimanulu tierai mele,
Ce'i aduse atáte rele,
Se-i iau pelea de pre capu
Se-mi facu punga de tabacu
Cu pelea de pre pitióre
Se-mi facu tocuri la pistole
Si cu pelea de pre trupu
Se-mi facu sacu de caratu lutu.
Si cu ochii lui din caru
Se-mi facu bumbi pre comanacu.³⁾

Romanulu nu'i place a se ocupá cu diplomati'a si cu politic'a inalta; inse candu vede cá strainii se vérescu si amesteca in afacerile vietiei sale, dieu nu póte remané indiferinte. Éta cumu vorbesce Moldovanulu cátra Un-guru, candu cestu din urma trece Carpatii orientali:

Ungureanu cu sumanu scurtu,
Moghior moghiorlanu,
Nu siedea 'n Moldov'a multu,
Ci te du in tier'a ta,
De-ti mananca slanin'a
Si-ti fa casa pre gunoiu
Si-o fréca cu usturoiu
Ca se-o aperi de strigoiu!⁴⁾

Éta der', cá Romanulu si in politica, in cea mai prosaica afacere, e poetu.

XVI.

Inainte de a terminá acestu stru de margaritarie adunate din tesaurulu poporului, imi mai permitu dóue din multele perle ale poeziei sale lirice. Voiu se ve cetescu dóue carmine lirice, prin cari poporul romanu rivaliséa cá poetu cu Petrarca, Racine, Lamartine, Hugo, Musset si Heine, si acésta nu numai prin orna-mentele formali ale ideiloru, ci si prin fondulu lor; nu numai prin tieseturele sale geniali si adevveratu poe-tice, dar' mai multu prin puritatea si dulcéti'a limbei,

¹⁾ ²⁾ ³⁾ S. Fl. Marianu.

⁴⁾ V. A. p. 230. Ungurénulu.

prin simplitatea si eleganti'a stilului si prin originali-tatea si frumseti'a ideiloru.

Éta cumu canta poporul in o bucata intitulata „Lena“:

Frundia verde, salba móle,
Apucaiu pre drumu la vale
Si-ajunseiu pre Len'a 'n cale
Eu calare, ea pre josu,
Cu gerdanu de flori frumosu
Si cercei lungi de margele,
Se traga ochii la ele.
Calea mandrei o tienuiu,
O florica, de-i ceruiu;
Ceruiu florea sinului;
Ea 'mi dá flórea crinului
Ceruiu florea din guritia
Ea 'mi dá florea garofitia;
Ceruiu apa din isvoru,
Eu mi-o tulbura cu doru;
Ceruiu apa neatinsa,
Ea mi-o dá cu doru aprinsa;
Cátu am datu de o — am beutu
Len'a alt'a mi-a parutu,
Mi-a parutu unu toporasiu⁵⁾
Recoritu de-unu isvorasiu.
De pre calu me deteiu diosu,
Se iau florea s'o mirosu,
Ea s'a prefacutu pre locu
Intr'unu fluturu de focu;
Vruii se-lu prindu, elu a sburatu,
Vruii se beu, ap'a-a secatu.
Vai de mine ce pecatu!
Len'a cá m'a farmecatu!
Fireai Lena blastemata
De-a mea minte tulburata!
Se ajungi unu negru noru
Cá se ploie lacrami de doru!⁶⁾

O copilitia cá unu trandafiru de frumósá devine pescuita de unghiti'a amorului. Unu june sveltú si frumosu, voiniculu voiniciloru, unu paunasiu frumosu, cá si faci'a lui Cristosu, ii este amantulu Ca-balele sortiei inse 'i vulneréza ánem'a adencu, ii rapescu amantulu. Inse ea remane constanta in iubire, cá-ci, pre celu ce l'a iubitu cu atáta focu si passione, nu póte se-lu uite si nu-lu va uitá in veci. Inse doreri teribile incepu a-i sfási ánim'a, dorulu si uritulu se asociéza, incepu a-o torturá cumplitu si a'i róde la radeinele vietiei. Inse ce este viétia pentru dens'a fóra idealulu iubirei sale decâtu unu infernu. Mortea ii este unic'a amica consolatoria, ce o astépta cu sete, cá se-i sdro-béscu cumpletele doreri si suferintie din sinusioru.

Déca ar' avé o sorióra buna si credintiósa, cumu nu i-ar' concrede si descoperi dens'a vóiósá tóte secre-tele ánimai si prin acésta s'aru simti mai usiorata. Dar' dens'a e singurica in lume si ambitiunea ce trebue se caracterizeze pre ori-ce femeia de ánimu, nu o lasa se-si descopere secretele sale la ori-cine, cá-ci lumea e rea si adeseori perfida Pre o crénga in codru, vede o turturica singura si trista. Ea indata 'si explica motivulu tristetiei. Turturica e de o sórte cu dens'a, si ea e singurica si abandonata, plánge si ea pre aman-tulu perdutu. Transpunendu-si sórtea sa la acea mica turturica, apoi plangundu si descriindu sórtea sa, descrie si plange pre amantulu perdutu. Transpunendu-si sórtea sa la acea mica turturica, apoi plangundu si descriendu-si sórtea, descrie si plange sórtea turturiceii. Densa ne canta:

Amarit'a turturica
O! serman'a vai de ea!
Cátu remase singurica
O! serman'a vai de ea!
Sbóra trista prin pusthia
O! serman'a vai de ea!
Mai multu mórtu decâtu via,
Cátu traiesce, totu jelesce,
Cu alt'a nu se 'nsociesce,
Trece prin padurea verde,
Dar' ea pare cá n'o vede.
Sbóra, sbóra pána cade
Si pre lemnu verde nu siede;
Er' candu siede câte-odata,
Stá pre ramura uscata,
Ori se pune pre o stanca
Si nici bea nici nu mananca

⁵⁾ Numele unei flori.

⁶⁾ V. Ales. P. p. p. 237.

Unde vede apa rece,
Ea o turbura si trece;
Unde vede-unu venatoru,
Cátra elu se duce in sboru.⁷⁾

XVII.

Mi-am permis a face acésta mica escúrsiune prin campulu immensu si smaltatu pomposu alu poeziei po-porale. Amu aretatu numai din departare miile si mi-liónele de floricele aflate aci si am alesu numai pucine din ele, din cari am inpletitu o mica cununa, ce vi-am prezentatu. De si debilele-mi poteri nu vor' fi fostu in stare a satisface asteptariloru lectorului, cá-ci nu am potutu produce o ghirlanda de compositiune artista, totusi 'mi place a crede, cá va avé celu pucinu oca-siunea a vedé, cá poporul romanu e unu isvoru nese-caveru de poesia, si cá in creatiunile sale poetice se reflecta tóta viétia, tóte datinele, tóte moralurile, in-trég'a sa istoria. Totu-odata va fi descoperitu in dens'a acea fortia virila, acele virtuti nobili, care impreuna cu limb'a constitue principiulu de ginte, care principiu, in unire strinsa cu pamentulu si cu influintiele naturei, compunu — dupa cum argumentéza eruditulu nostru istoricu Hasdeu — acea base solida, pre care se inaltia si desvóltá o natiune. Si déca cineva ar mai avé du-bietate despre inmortalitatea acestui poporu poetu, uite-se in oglind'a carminiloru sei lirici, examineze-i pulsulu vitale, ce se manifesta atátu de eficace prin poesi'a po-porala, si credu cá tóta dubietatea 'i va disparé; indata se va vedé fortiatu a cultivá credintia firma in nobilile aspiratiuni nationale si a acompáni din totu sufletulu seu pre bardulu Romanismului, care canta:

Viitoriu de auru Romanimea are
Si prevedu prin seclii a ei inaltiare.⁸⁾

Clusiu, Augustu 1875.

⁷⁾ V. A. p. 264 „Turturica“.

⁸⁾ D. Bolinteanu.

Post'a redactiunei.

Brasiovu, 21 I. H. In „Transilvani'a“ isi are loculu seu. Va esi.

Zernesci 15/27. Multiamita cordiale.

Deva 22 Aprile. Ar fi mai bine a ve esplica ambii in persóna.

Dev'a, adou'a di de pasci. Cá 200 mii sasi si germani au in Transilvani'a trei diarie politice, dintre care 2 esu de 6 ori, 1 de 4 pe septemana; altele nepolitice si marea concurrentia a pressei austro-germane. La trei milióne de romani se fia prea multu trei diarie politice fórté modeste?! Ar fi mare compromisiune, a fostu si pána acumu. Gubernelle numera regulatu in fia-care semestru chiaru si esemplariele câte esu din fiacare diariu in fiacare limba, si de acolo tragu conclusiuni de cea mai mare importantia. Se 'si insemnea ddloru fórté bine lucrulu acesta.

Seghisior'a, 29. Cátu mai curendu. Gratiás. Eger (Bohemi'a) 27. Preste câteva dile de a dreptulu.

Cincu-Noerichu 14/26. La consistoriu, nu la gazete. Beti'a nu se vindeca asia.

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 3 Maiu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.81 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.87 „
Imperialu rusescu	„	9.88 „
Moneta germana de 20 marce	„	12.53 „
Sovereigns englesi	„	12.— „
Lira turcéscá	„	11.30 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	106.85 „

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

1 Maiu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l.	91.50 b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	86.25 „
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„	86.50 „
Creditu fonciariu (hipot.) ruralu cu 7%	„	80.1 ^a „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%	„	70.— „
Imprumutulu municipalu non (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	83.— „
Fondulu de pensii (per 300 l. a.) cu 10%	„	130.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	23.40 „
Actiunile caliloru fer. prioritati din 1868 cu 6%	„	71.90 „
Daci'a, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	150.— „
Romani'a. Compania de asecur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	50.— „

Morburi de pieptu si plumani

de ori-ce natura ce suréza siguru prin

Allopulu de plante Schneeberg a l. Wilhelm

pregatitu dupa prescrierea medicului, si se capeta de la Franz Wilhelm, apotecariu in Neun-kirchen. Sucleu acest'a s'a doveditu de bunu pentru dorerile de grumazu si pieptu, gripa, ragusiéla, tusa si tróгна. Multi cumperatori marturisescu, ca numai suculu acestui-a au a-si multiami somnulu placutu.

Escellentu este suculu acest'a, cá preservativa pe tempu negurosú si aspru.

In urm'a gustului fórté placutu copiiloru este folositoriu, celui-ce suferé de plumani inse, o tre-buintia; cantaretiloru si oratoriloru cátra vocei inchise séu ragusite, unu midilocu necesariu.

Multime de atestate confirma cele de susu: Cea mai clara dovóda despre effectulu extraordinariu alu acestui sucu este, ca cons. de curte de d. prof. Appolzer, rectorulu magn. la universitatea c. r. din Vien'a, ilu folosesce cu celu mai bunu succesu in spitalu, precumu si la persóne private.

Asemene s'a aflatu recomandabilu si s'a prescriu adese suculu acesta de multi alti medici indigeni si din strainatate.

Pentru dovedirea celoru afirmate reproducemu urmatórele scrisori recunoscutóre:

Testimoniu.

Fiiulu meu de siese ani Franciscu a suferitu optu septemani in tusa magarésca in asia mesura, in cátu me teneam cá nu cumu-va se se innee; intru ace'a a slabitu cu totulu si a fostu atátu de debilu, in cátu abia stá pre petióre. Atunci mi-s'a recomendatu allopulu de plante de Schnee-berg, si multiamita acestui midilocu minunatu, indata dupa intrebuintiarea primei sticle a mai in-cetatu tusa, dupa a dou'a sticle cantá bene afóra copilulu, a venitú la potere si de atunci e deplinu sanetosu. — Si fetiorulu meu celu mai mare a scapatu in câteva dile, prein midiloculu acest'a, de o tusa mare si ragusiéla.

Deci cu multiamita sincera estraduu acestu testimoniu, pentru curarea rapede si miraculósa a copiiloru mei si dorescu cá acestu midilocu se devina cunoscutu si folositu in tóte partile prein omenimea suferinda.

Platz, 6. Martiu 1855.

Anton Just.

Laurentiu Scheibenreif, primariu.

Onorate Domnule!

Te rogu a-mi mai tramite cátu mai in graba inca 4 sticle dein renumitulu D-tale Allopulu de planta, dupa folosirea aloru 2 sticle afu cá dorerea de pieptu si gutu, pre cumu si respiratiunea scurta se micioréza pre di ce merge, pentru acé'a me

adresezu astadata de a dreptulu la D-Ta, in spe-rarea de a capatá dein celu mai próspetu. Acludu 5 fl. m. c.

Cu tóta stim'a se subsémna

Heinrich Bock, chirurgu.

Münchret langa Ostrang, 23. Febr. 1859.

Testimoniu medicale.

Allopulu de plante Schneeberg este unu medi-camentu fórté usiuratoriu pentru doreri de pieptu, asthma, hectica, tusa, cataru, si este de recoman-datu in casuri de astfelu de bóle.

Hohenmauth, 25. Iau. 1858. Dr. Feschl.

D-lui L. Cantily, apotecar in Graz.

Onor. Die! Folosindu in desiertu diferite midilíce pentru dorerea de pieptu, de carea su-feriam greu de 2 ani, am cercatu si cu o butelia de allopulu de plante Schnee-berg anuñciatu de d-ta, care se póte recomandá pe siguru la toti hecticii; pentru-ca, dupa intrebuintiarea celui d'antau exemplariu amu sentitu usiorare, si dupa-ce am mai cercatu cu 2 sticle din acésta medicina minu-nata, sanatatea mi se restaurá pe deplinu. Multa-mindu-si Dlu meu, din tóta ánim'a, remanu alu D-tale servitoriu cu totu obligatu

Graz, 3. Febr. 1857.

W. J. Pock.

Domnulu meu! (21) 3

Dupa-ce prin intrebuintiarea allopulni d-tale amu scapatu cu totulu de tusea mea si de ragu-siél'a impregnata cu aceea, de care suferisem septemani si tota odata in urmarea binefacutóreloru rezultate ala acestui allopulu minunatu de plante mi-am recastigatu si vocea de mai nainte, me sentiu fórté obligatu a' Ti multiami din tóta ánim'a pentru acésta inventiune salutaria, cum si a reco-manda acésta medicina probata, dupa a mea con-victiune, la toti cáti suferu de pieptu si mai ver-tosu cantaretiloru. Cu perfecta stima

Peisching, 25 Juniu 1857.

Joanu Bauer, docente.

Informatiunea despre folosire se alatura la fia-care sticle. Pretulu unei sticle 1 fl. 25 cr. v. a. Pachetarea se computa cu 20 cr.

Depositu principale la Franciscu Wilhelm apotecariu in Neunkirchen.

Allopulu de plante genuinu se mai afla in Sabiu: Friedrich Thalmayer, comerciante. Aradu: F. Tones & Comp. Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu. Alba-Julia, Juliu Fröhlich, apotecariu. Clusiu: Ed. Valentini, apotecariu. Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu. Sighisior'a: J. B. Teutsch, comerciante.